

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ

Збірник матеріалів

**XXVIII підсумкової науково-практичної
конференції викладачів**

24 лютого 2026

Київ 2026

УДК 061.3(063)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ ТА ОСВІТИ: Збірник матеріалів XXVIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. Т.В. МАРЕНИ, Київ: МДУ, 2026. с. 353

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою Маріупольського державного університету (протокол № 9 від 25 лютого 2026 року)

Редакційна колегія:

Голова Марена Т.В., в.о. ректора МДУ, кандидат економічних наук, доцент;

Члени редколегії Безчотнікова С.В., доктор філологічних наук, професор;
Задорожня-Княгницька Л.В., доктор педагогічних наук, професор;
Демидова Ю.О., проректор з науково-педагогічної роботи та молодіжної політики МДУ, кандидат педагогічних наук, доцент;
Калініна С. П., доктор економічних наук, професор;
Константинова Ю. В., кандидат історичних наук, доцент;
Марена Т.В., кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи;
Мельничук І. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Павленко О.Г., доктор філологічних наук, професор;
Пирлік Н. В., кандидат філологічних наук, доцент;
Романцов В.М., доктор історичних наук, професор;
Сабадаш Ю. С., доктор культурології, професор;
Тарасенко Д. Л., доктор економічних наук, професор.

Збірник містить матеріали XXVIII підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ, яка відбулася 24 лютого 2026 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлені актуальні проблеми розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики, філософії та соціології, історії, економіки та менеджменту, права, екології, кібербезпеки, документознавства, культурології, журналістики, філології, літературознавства, методик викладання, педагогіки та психології.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та здобувачам вищої освіти, а також усім, хто цікавиться сучасними проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

© Маріупольський державний університет, 2026

Ольга Грошовенко,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та освіти,
Маріупольський державний університет

Лариса Присяжнюк,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та освіти,
Маріупольський державний університет

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УМОВАХ ГПД

Процес фахової підготовки майбутніх учителів до стимулювання критичного мислення у школярів має тісно корелювати з вектором реформування сучасної початкової ланки освіти. Цей напрям чітко задекларований у ключових нормативно-правових актах: Концепції «Нова українська школа» (2016), законах України «Про освіту» (2017) та «Про повну загальну середню освіту» (2020), а також у Державному стандарті початкової освіти (2018). Відповідно до законодавчих засад, освітня галузь спрямована на гармонійний розвиток особистості, розкриття її творчого та інтелектуального потенціалу, що є фундаментом для формування ціннісних орієнтирів та життєвих компетентностей. Виховання громадянина, здатного до усвідомленого вибору та суспільно корисної діяльності, є запорукою сталого поступу держави та її інтеграції в європейський простір. У зв'язку з цим, змістове наповнення навчання студентів-педагогів повинно забезпечувати формування здатності транслювати дітям механізми адаптації у динамічному інформаційному світі. Це передбачає опанування досвідом креативної діяльності, вільне володіння цифровими технологіями та вміння здійснювати ефективну верифікацію і цільове використання інформаційних потоків.

Аналіз попередніх розвідок свідчить про значний інтерес до цієї проблеми як у зарубіжній, так і у вітчизняній педагогічній думці. Вагомий внесок у теоретико-методичне обґрунтування розвитку критичного мислення зробили українські дослідники С.Терно, О.Тягло, В.Козира, В.Химинець та інші. Особливої актуальності набуває проблема формування критичного мислення у майбутніх педагогів

Окремої уваги заслуговують праці О.Пометун, яка детально висвітлює специфіку розвитку мислення не лише в старшій школі, а й у початковій ланці, акцентуючи увагу на практичних інструментах реалізації цього процесу [3].

Проблема підготовки майбутніх учителів до роботи в ГПД зумовлена необхідністю трансформації цього формату з «нагляду за дітьми» на повноцінний простір для

інтелектуального розвитку. Як справедливо зазначає Н.Рудницька, у сучасній теорії та практиці початкового навчання особливо актуальними є питання розвитку критичного мислення учнів. Формування мислячої, самостійної та творчої особистості є важливим соціальним завданням для суспільства [4]. Оскільки вихователь ГПД має більше часового простору для неформального спілкування, ігрової та проєктної діяльності, актуальним стає питання готовності здобувача вищої освіти – майбутнього вчителя – використовувати цей час для формування критичного мислення. Ефективність впровадження інноваційних освітніх стратегій безпосередньо залежить від рівня сформованості критичного мислення самого педагога. Лише вчитель, який володіє навичками аналітичного розбору інформації та рефлексії, здатен виплекати у молодших школярів уміння неупереджено оцінювати суспільні події, історичні факти та явища сучасності, аналізувати та робити висновки [5]. Це створює надійний фундамент для формування громадянської ідентичності та свідомої позиції дитини. У межах реалізації завдань освітніх галузей початкової школи особливого значення набуває технологія розвитку критичного мислення (ТРКМ), яка базується на трикомпонентній структурі навчального заняття. Відповідно до наукових підходів кожен етап уроку потребує специфічних інтерактивних вправ:

- ✓ фаза актуалізації та виклику (мотиваційний етап). На цій стадії вчитель має стимулювати інтерес до теми та виявити вже наявні знання учнів. Доцільно використовувати методики, що спонукають до прогнозування та висунення гіпотез, як-от «Асоціативний куш», «Знаємо - Хочемо дізнатися - Дізналися» або «Кошик ідей». Це дозволяє учням самостійно визначити цілі майбутнього дослідження;
- ✓ фаза побудови знань (усвідомлення змісту). Головним завданням є безпосередня робота з інформаційним потоком - текстом підручника, історичним документом чи медіаджерелом. Педагог спрямовує діяльність дітей на критичний аналіз матеріалу, використовуючи техніки маркування тексту (INSERT), «Бортові журнали» або «Дерево передбачень». Такий підхід навчає дітей розрізняти факти та судження, виявляти причинно-наслідкові зв'язки;
- ✓ фаза консолідації та рефлексії (підбиття підсумків). Завершальний етап уроку присвячений систематизації отриманого досвіду та емоційному відгуку. Актуальними стають методики «Синквейн», «Шість капелюхів мислення» або «Дискусійна шкала», які допомагають учням вербалізувати власні висновки, порівняти їх із первинними уявленнями та інтегрувати нові знання у власну систему цінностей.

Таким чином, цілеспрямоване використання інтерактивного інструментарію на кожному з етапів уроку забезпечує перехід від пасивного засвоєння навчального контенту до активного формування мисленнєвих операцій високого рівня.

Підготовка майбутнього вчителя до реалізації стратегій критичного мислення в умовах ГПД має бути комплексною та інтегрованою в курси «Технології формування компетенцій учнів початкової школи» та «Методики початкової освіти». Основний акцент зміщується з репродуктивного навчання на конструктивістський підхід, де студент сам стає суб'єктом критичного аналізу.

Професійна готовність вчителя включає три компоненти: когнітивний (знання технік та інструментів КМ), діяльнісний (вміння моделювати заняття в ГПД з використанням проблемних методів), рефлексивний (здатність оцінювати ефективність впливу на розвиток мислення дитини).

В умовах ГПД, на відміну від уроку, відсутній жорсткий часовий регламент на кожну вправу. Це дозволяє впроваджувати такі методи, як «Фішбоун» для аналізу конфліктних ситуацій на перерві або стратегію «РАФТ» під час творчої години. Майбутній учитель має навчитися перетворювати «годину самопідготовки» на процес самостійного пошуку помилок, а не механічного виконання завдань.

Для ефективної підготовки студентів до роботи в ГПД рекомендуємо: впроваджувати тренінгові заняття, де студенти моделюють режимні моменти ГПД: «Прогулянка-дослідження» (спостереження та висування гіпотез), «Спортивна година» (критичний аналіз правил гри та чесної конкуренції); використовувати методику «запитань Блума» не лише до навчальних текстів, а й до життєвих ситуацій, що виникають у групі; розробляти кейс-завдання для самопідготовки, де учні мають знайти завідомо некоректні дані або суперечності в умовах задач; впроваджувати в практику роботи елементи філософії для дітей, що стимулює запитальну активність.

Підготовка майбутнього вчителя до формування критичного мислення в умовах ГПД вимагає перегляду традиційних підходів до викладання методичних дисциплін. Вчитель має оволодіти роллю фасилітатора, який створює безпечне середовище для висловлення думок та дискусії. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці спеціалізованого спецкурсу з менеджменту виховної діяльності в ГПД на засадах компетентнісного підходу.

Література

1. Вукіна Н. В., Дементієвська Н. П., Сущенко І. М. Критичне мислення: як цьому навчати: наук.-метод. посіб. Харків: Основа, 2007. 190 с.
2. Нова українська школа: poradnik dla vchitelja / pid zag. red. N. M. Bibik. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
3. Пометун О. І. Методика розвитку критичного мислення учнів на уроках історії. Київ: Генеза, 2012. 192 с.

4. Рудницька Н. Ю. Формування критичного мислення учнів початкових класів на уроках математики в умовах становлення нової української школи. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. 2025. Т. 3, № 83. pp. 274-280. ISSN 2308-4863. DOI: 10.24919/2308-4863/83-3-40.

5. Тягло О. В. Критичне мислення: навч. посіб. Харків: Основа, 2008. 192 с.

Гудзенко Олена,
кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та освіти
Маріупольський державний університет

Александрук Анастасія,
1 курс, перший рівень вищої освіти, денна форма навчання,
ОП «Середня освіта. Німецька та англійська мови. Зарубіжна література»
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЧЕРЕЗ ГРУ ТА ВІЗУАЛІЗАЦІЮ

Сучасний етап розвитку початкової освіти в Україні, що реалізується через концепцію Нової української школи (НУШ), висуває високі вимоги до когнітивного розвитку особистості. Серед ключових компетентностей особливе місце посідає критичне мислення, яке дозволяє дитині не лише сприймати інформацію, а й аналізувати її, ставити запитання та приймати зважені рішення. Психологічні особливості молодших школярів, зокрема перехід від наочно-образного до словесно-логічного мислення, вимагають специфічних підходів до навчання, де провідними інструментами стають ігрові технології та методи візуалізації.

Критичне мислення молодших школярів сьогодні розглядається як складний психолого-педагогічний феномен, що охоплює здатність до рефлексії, оцінювання та самостійності суджень [5, с. 68]. Як зазначають дослідники, розвиток цієї навички в умовах НУШ стає можливим лише за умови створення відповідного освітнього середовища, яке стимулює пізнавальну активність дитини [11, с. 278]. Психологічною основою цього процесу